

Office copy
28/1/2020
(Same paper 20)

(Time: 2½ Hours)

[Total Marks : 60]

Please check whether you have got the right question paper.

N.B.: 1) Both Sections are compulsory.

A Answer in detail (any three) (12 x 3 = 36 Marks)

1. What is education? Write in details about the different agencies of education. 12
2. What is diversity? Write different types of diversity? 12
3. What is equality? Write the constitutional provisions for equality. Brief out the prevailing nature of inequality. 12
4. Write in details on IEDC, SSA and IEDSS with special reference to the persons with disabilities. 12
5. Discuss the challenges of education from pre- school to senior secondary for the persons with disabilities in India. 12

B. Answer in brief (any four) (6 x 4 = 24 Marks)

6. Salamanca declaration 6
7. Gandhian thoughts of education 6
8. MDG 2015 6
9. INCHEON strategies 6
10. Community based education 6
11. Functions of RCJ 6

[वेळ: २:३० तास]

[गुण: ६०]

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना: १) दोन्ही विभाग अनिवार्य आहेत.

- सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) (१२ × ३ = ३६ गुण) ३६
१. शिक्षण म्हणजे काय ? शिक्षणाच्या विविध एजन्सी विषयी सविस्तर लिहा. १२
२. विविधता म्हणजे काय ? विविधतेच्या विविध प्रकारांविषयी लिहा. १२
३. समानता म्हणजे काय? समानतेच्या संविधानातील तरतूदीं विषयी लिहा. सध्या प्रचलित असलेल्या असमानतेच्या स्वरूपाविषयी थोडक्यात लिहा. १२
४. अपंगत्व असणाऱ्या व्यक्तींच्या संदर्भात आई. ई.डी.सी ; एस.एस. ए आणि आई. ई.डी एस.एस या विषयी सविस्तर लिहा. १२
५. पूर्व प्राथमिक शाळेपासून उच्च माध्यामिक स्तरापर्यंत अपंगत्व असणाऱ्या व्यक्तीं समोर येणाऱ्या आव्हानांवर चर्चा करा. १२
- घ) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) (६ × ४ = २४ गुण) २४
६. सॅलमॅनका डिक्लॅरेशन ६
७. शिक्षणाविषयी गांधीजींचे विचार ६
८. एम.डी. जी. २०१५ ६
९. आय.एन.सि.एच.इ.ओ.एन. रणनीती (स्ट्रॅटेजी) ६
१०. समुदाय आधारित शिक्षण ६
११. आर. सी.आय ची कार्ये ६

[समय: २:३० घंटे]

[अंक: ६०]

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना: १) दोनों विभाग अनिवार्य हैं।

१

- विस्तार से किन्हीं तिन के उत्तर लिखिए (१२ × ३ = ३६ अंक) ३६
१. "शिक्षा" से क्या तात्पर्य है ? शिक्षा के विभिन्न संस्थाओं के बारे में लिखिए। १२
२. विविधता से क्या तात्पर्य है विविधता के विभिन्न प्रकार कौन से हैं ? १२
३. समानता से क्या तात्पर्य है ? प्रचलित असमानता के लिए संवैधानिक प्रावधानों को लिखिए। १२
४. विकलांगता सहित व्यक्ति के विशेष संदर्भ में (IEDC) आई. ई.डी.सी ; एस.एस. ए तथा आई. ई.डी एस.एस १२
विस्तारपूर्वक लिखिए।
५. पूर्व-प्रारंभिक विद्यालय से लेकर उच्च माध्यमिक विद्यालय तक विकलांगता सहित व्यक्ति के समक्ष उपस्थित १२
चुनौतियों की चर्चा कीजिए।
- ब) संक्षेप में किन्हीं चार के उत्तर दीजिए (६ × ४ = २४ अंक) २४
६. संतानसंरक्षण घोषणा ६
७. शिक्षा पर गांधीजी के विचार ६
८. एम.डी.ओ. २०१५ ६
९. आय.एन.सि.एच.इ.ओ.एन. क्षेत्रनीतियाँ (INCHEON) ६
१०. समुदाय आधारित शिक्षण ६
११. भारतीय पुनर्वसन परिषद के कार्य ६

QP Code : 13445

(2½ Hours)

A2

[Total Marks : 60

Both Sections are compulsory.

Answer in detail (any three) :—

- (1) Describe Mahatma Gandhi's philosophy of education. 36
- (2) Explain the concept of diversity. Discuss the types of diversity present in today's classrooms. 12
- (3) Discuss in detail : (a) Universal enrolment (b) Universal retention (c) Universal learning. 12
- (4) Discuss about various National Acts pertaining to persons with disabilities in India. 12
- (5) Discuss various educational challenges faced by a disabled child. 12

Answer in brief (any four) :—

- (6) Global perspective of Diversity. 6
- (7) Define education : Distinguish between traditional and modern concept of education. 6
- (8) Equal Educational Opportunity. 6
- (9) UNCRPD. 6
- (10) Inclusive education : As a right based model. 6
- (11) Evaluate the rural school system. 6

(मराठी रूपांतर)
(२½ तास)

[एकूण गुण : ६०

सूचना : दोन्ही विभाग अनिवार्य आहेत.

- अ. सविस्तर उत्तरे लिहा :- (कोणतेही तीन) ३६
- (१) महात्मा गांधींच्या शिक्षणाच्या कल्पनांचे वर्णन करा. १२
 - (२) विभिन्नतेची संकल्पना स्पष्ट करा. हद्दीच्या बर्गामध्ये अस्तित्वात असणाऱ्या विभिन्नतेच्या प्रकारांवर चर्चा करा. १२
 - (३) सविस्तर चर्चा करा : (१) भारतीचे (एनरोलमेन्ट) सार्वत्रीकरण (२) रिटेशन (धारजेचे) चे सार्वत्रीकरण (३) अभ्यपनाचे सार्वत्रीकरण. १२
 - (४) भारतातील अल्पगं व्यक्तींची निगडित असणाऱ्या विविध राष्ट्रीय अॅक्ट्स वर चर्चा करा. १२
 - (५) अर्पा महात्मा येणाऱ्या विविध शैक्षणिक आव्हानांवर चर्चा करा. १२

[TURN OVER

इक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :-

- (६) विभिन्नतेचा जागतिक दृष्टीकोन.
- (७) शिक्षणाची व्याख्या द्या. शिक्षणाच्या पारंपारिक आणि आधुनिक संकल्पनेमध्ये भेद स्पष्ट करा.
- (८) समान शैक्षणिक संधी.
- (९) यू.एन.सी.आर.पी.डी.
- (१०) समावेशित शिक्षण : एक हक्क आधारित प्रतिमान.
- (११) ग्रामीण शाळेचे प्रणालीचे मूल्यापन करा.

२४

६

६

६

६

६

६

(हिन्दी अनुवाद)

(२½ तास)

[एकूण गुण : ६०]

पना : सभी विभाग अनिवार्य हैं ।

अ. विस्तार से उत्तर दीजिए (केवल तीन) :-

- (१) महात्मा गांधी के शैक्षिक दर्शन शास्त्र का वर्णन कीजिए । ३६
- (२) विविधता की संकल्पना को स्पष्ट कीजिए । आज के कक्षाओं में उपस्थित विविधताओं के विभिन्न प्रकारों की चर्चा कीजिए । १२
- (३) विस्तार से चर्चा कीजिए : (१) वैश्विक भर्ती (एनकेलेमेंट) (२) वैश्विक धारणावृत्ति (३) वैश्विक अध्ययन । १२
- (४) भारत में विकलांग व्यक्ति से संबंधित विभिन्न राष्ट्रीय अधिनियमों की चर्चा कीजिए । १२
- (५) एक विकलांग बालक के सम्मुख आनेवाले विभिन्न शैक्षिक चुनौतियों की चर्चा कीजिए । १२

ब. संक्षिप्त में उत्तर लिखिये (केवल चार) :-

- (६) विविधता का वैश्विक स्वरूप/परिप्रेक्ष्य २४
- (७) शिक्षा की परिभाषा दीजिए । शिक्षा के परंपरागत तथा आधुनिक संकल्पना में भेद कीजिए । ६
- (८) समान शैक्षिक अवसर ६
- (९) यू.एन.सी.आर.पी.डी. ६
- (१०) अधिकार आधारित प्रतिमान के अर्थ में - समावेशित शिक्षा ६
- (११) ग्रामीण विद्यालयीन व्यवस्था का मूल्यापन कीजिए । ६

Sem I HI
Repeaters

Max. Marks - 60

Duration 2 ½

N.B.: Both sections are compulsory.

A Answer in detail (any three) (12 x 3 = 36 Marks)

1. What do you mean by multiple disabilities? What are the teaching strategies to be used while teaching children with multiple disabilities? 12
2. What are the causes for movement being affected in polio, Spina Bifida and Muscular Dystrophy and what are the characteristics of these disabilities? 12
3. Why is individualized educational plan (IEP) important for children with locomotor and neurological disabilities? What are the areas to be included while preparing an individual plan? 12
4. How can a school ensure a barrier free environment in the school for locomotor and multiple disabilities? Suggest some steps for the school to ensure the above. 12
5. Briefly classify the types of CP. Explain educational difficulties faced by children with cerebral palsy in education and how would you remediate them. 12

B. Answer in brief (any four) (6 x 4 = 24 Marks)

6. What is curriculum? How does a good curriculum benefit a child with disabilities? 6
7. Write short notes on 6
 - Aids and Appliances
8. What are the various Government concessions for examinations and other facilities that can be availed by children with disabilities? 6
9. Lifting, carrying and transfer techniques are important therapeutic interventions a teacher should know to facilitate classroom environment. Do you agree with this statement? If yes, why? 6
10. Write briefly on Spinal cord injury 6
11. What are the various provisions for therapeutic interventions for polio, Spina Bifida and Muscular Dystrophy affected person? 6

सुचना : (१) दोन्ही विभाग अनिवार्य आहेत

(अ) सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) (१२ X ३ = ३६)

१. बहू अपंगत्व म्हणजे काय ? बहू अपंगत्व असलेल्या मुलांना शिकवण्यासाठी कोणकोणत्या पध्दतीचा अवलंब केला जातो. १२
२. पोलिओ, स्पाईना बिफिडा (Spina Bifida) आणि मस्कुलर (स्नायू) डीस्ट्रॉफीची कारणे विशद करा, आणि त्यांचे विकृतीचे वैशिष्ट्ये लिहा. १२
३. लोकोमोटर आणि मानसिक विकलांगेसाठी वैयक्तिक शैक्षणिक नियोजन (IEP) का गरजेचे आहे? वैयक्तिक शिक्षण नियोजन (IEP) करण्यासाठी कोणकोणते घटक समाविष्ट करावे लागतात? १२
४. लोकोमोटर आणि बहूविकलांग शाळेत अवरोधमुक्त वातावरण आहे, हे मोजमाप कसे कराल? उपरोक्त विषयावर काही सुचना असतील तर द्या. १२
५. CP चे प्रकार थोडक्यात वर्णन करा. सेरेब्रल पाल्सी असलेली मुले शिक्षणात कोणत्या अडचणीला तोंड देतात, त्यावर तुमचे उपाय सुचवा. १२

(ब) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार)

६. अभ्यासक्रम म्हणजे काय? उत्तम अभ्यासक्रमाचा दिव्यांग मुलांना कसा फायदा होतो? ०६
७. थोडक्यात टिप लिहा :- सहाय्यक उपकरणे ०६
८. दिव्यांग मुलांसाठी परिक्षेकरिता शासनांच्या कोणकोणत्या सवलती उपलब्ध आहेत? ०६
९. उचलणे (Lifting) वाहून नेणे (Carrying) स्थानांतर (Transfer) करणे हे महत्त्वाचे थॅरेपी इंटरव्हेंशन आहेत, जे शिक्षकांना वर्गातील वातावरण सुलभ करण्यासाठी माहिती असले पाहिजे. या विधानाची आपण सहमत आहात का? जर होय, तर का? ०६
१०. थोडक्यात टिप लिहा :- स्पायनल कॉर्ड ला दुखापत ०६
११. पोलिओ, स्पायना बिफिडा आणि स्नायू डिस्ट्रॉफी प्रभावित व्यक्तीच्या उपचारात्मक हस्तक्षेपासाठी विविध तरतूदी काय आहेत? ०६

[TURN OVER

(हिंदी अनुवाद)

(२ घंटे)

कुल अंक: ६०

सुचना : (१) दोन्हो विभाग अनिवार्य आहेत

(अ) विस्तार से उत्तर लिखिए (कोई भी तीन)

१. बहू दिव्यांगता क्या है? बहू दिव्यांग बच्चों को सिखाने की कौनसी पध्दतियोंका इस्तेमाल किया जाता है? १२
२. पोलिओ स्पाईना बिफिडा (Spina Bifida) और मस्कुलर (स्नायू) डीस्ट्रॉफी के कारण विशद कीजिए; उनके गुण लिखिए। १२
३. लोकोमोटर और मानसिक दिव्यांगोंके लिए वैयक्तिक शिक्षा नियोजन (IEP) क्यों जरूरी है? वैयक्तिक शिक्षा नियोजन करने के लिए किन किन घटकों का समावेश होना जरूरी है? १२
४. लोकोमोटर तथा बहू दिव्यांग स्कूलों में अवरोधमुक्त वातावरण है, यह जानने के लिए क्या-क्या मापदंड है? उपनिर्देशित विषयपर कोई सुझाव हो तो बताये। १२
५. सेरेब्रेल पाल्सी के प्रकारों का संक्षिप्त में वर्णन करे. सेरेब्रेल पाल्सी बच्चो को शिक्षा मे किन-किन समस्यायोंका मुकाबला करना पडता है? उसके लिए अमल कीजिए। १२

(ब) संक्षिप्त में उत्तर लिखिए (कोई भी चार)

६. अभ्यासक्रम का अर्थ लिखे। उचित अभ्यासक्रम का दिव्यांग बच्चों के लिए किस तरह फायदा होता है? ०६
७. संक्षिप्त में टिप लिखे :- सहाय्यक साधन ०६
८. दिव्यांग बच्चों के लिए परिक्षा में शासन कि क्या -क्या सुविधाये उपलब्ध है? ०६
९. उठाना (Lifting) वहन करना (Carrying) स्थानांतर (Transfer) यह महत्त्वपूर्ण थेरेपी इंटरव्हेन्शन है, यह शिक्षकोंको वर्गकक्षा में सुलभ वातावरण करने लिये ज्ञान होना चाहिए, इस विधान से क्या आप सहमत हो? अगर है तो कारण बताए। ०६
१०. संक्षिप्त में टिप लिखे :- स्पायनल कॉर्ड को चोट ०६
११. पोलिओ, स्पायना बिफिडा और स्नायू डिस्ट्रॉफी प्रभावित व्यक्ती के उपचारात्मक हस्तक्षेपन के लिए क्या-क्या विभिन्न सुविधाए है ०६

(2½ Hours)

[Total Marks: 60]

N.B: Both sections are compulsory

(A) Answer in detail (any three) 36

- 1. Define Communication. What are the different modes of communication used with Deafblind children. 12
- 2. Elaborate the process of hearing with suitable diagram. 12
- 3. Define visual impairment and discuss different refractive errors. 12
- 4. Explain in detail how you would foster early communication development in children With Deafblindness? 12
- 5. Explain in detail the educational implication associated with visual impairment. 12

(B) Answer in brief (any four) 24

- 6. Define Deafblindness. What are the pre natal causes of deafblindness. 6
- 7. Why early detection of Hearing impairment is important. Explain. 6
- 8. Discuss in detail the different teaching strategies used with children with deafblindness. 6
- 9. What is AAC? Explain the various types of AAC with suitable examples. 6
- 10. Discuss the importance of early identification and intervention in any one disability area. 6
- 11. Discuss different challenges faced by children having congenital and acquired hearing loss. 6

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना: 1. दोन्ही विभाग अनिवार्य आहेत.

- अ) सविस्तर उत्तर लिहा. (कोणतेही ३) ३६
- १) संप्रेषणाची व्याख्या लिहा. अंधकर्णबधिर मुलांसाठी कोणत्या संप्रेषणाच्या पद्धती वापरतात. १२
- २) ऐकण्याची प्रक्रिया योग्य आकृतीसह स्पष्ट करा. १२
- ३) दृष्टीदोष स्पष्ट करा व वेगवेगळ्या अपवर्तक चुकाबाबत चर्चा करा. १२
- ४) अंधकर्णबधिर मुलांमध्ये प्राथमिक संप्रेषण कसा विकसित कराल सविस्तर लिहा. १२
- ५) दृष्टीदोषासाठी संबंधित शैक्षणिक योजनाबाबत सविस्तर लिहा. १२
- ब) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) २४
- ६) अंधकर्णबधिर स्पष्ट करा. अंधकर्णबधिर होण्याची जन्माअगोदरची कारणे कोणती ते लिहा. ६
- ७) श्रवण दोष लवकरात लवकर निदान महत्वाचे का आहे. स्पष्ट करा. ६
- ८) अंधकर्णबधिर मुलांसाठी वेगवेगळ्या शैक्षणिक रणनीती कोणत्या आहेत त्या चर्चा करून सविस्तर लिहा. ६
- ९) AAC म्हणजे काय? AAC चे विविध प्रकार योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. ६
- १०) कोणत्याही एक दिव्यांग क्षेत्रामध्ये प्राथमिक ओळख व हस्तक्षेपाचे महत्व यावर चर्चा करा. ६
- ११) जन्मापासून व अधिग्रहित श्रवणदोष झालेल्या मुलांना कोणकोणत्या समस्यांना सामोरे जावे लागते याबाबत चर्चा करा. ६

[समय: २ घंटे]

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना: 2. दोनों विभाग अनिवार्य है।

अ) विस्तार से उत्तर लिखे। (कोई तीन)

- १) संभाषण की व्याख्या लिखे। दृश्यश्रवणबधिर बच्चों के साथ संभाषण के विभिन्न तरीके कौनसे हैं। १२
- २) श्रवण की प्रक्रिया को आरोख के साथ विस्तृत करें। १२
- ३) दृश्यहानी की व्याख्या लिखें और विभिन्न अपवर्तक नुटियों पर चर्चा करें। १२
- ४) प्रारंभिक संभाषण का विकास आप दृश्य श्रवण बधिर बच्चों में कैसे करेंगे। १२
- ५) दृश्यहानी के साथ जुड़े शैक्षिक निहितार्थ के बारे में विस्तार से लिखें। १२

ब) संक्षिप्त में उत्तर करें। (कोई भी चार)

- ६) दृश्यश्रवण बधिरता की व्याख्या लिखें। दृश्यश्रवण बधिरता के पूर्व जन्म के कारण कौन-कौनसे हैं। ६
- ७) श्रवण दोष को शीघ्र पहचानना क्यों जरूरी है, विस्तार से बताएं। ६
- ८) दृश्य श्रवण बच्चों के साथ उपयोग की जाने वाली विभिन्न शिक्षण रणनीतियों के बारे में विस्तार से चर्चा करें। ६
- ९) AAC क्या है? उदाहरणों के साथ विभिन्न प्रकार के AAC के बारे में बताएं। ६
- १०) किसी एक विकलांगता क्षेत्र में प्रारंभिक पहचान और हस्तक्षेप के महत्व पर चर्चा करें। ६
- ११) जन्मजात व अधिग्रहित श्रवणबधिर बच्चों द्वारा कामना की जाने वाली विभिन्न चुनौतियों पर चर्चा करें। ६

Time: 2Hrs. 30 mins.

Total marks: 60

Section A

Answer in details (any three)

12 x 3 = 36

1. What are Neurodevelopmental Disabilities? Briefly describe the types of neuro-developmental disabilities with their characteristics (12)
2. Define Learning Disability. Describe the various areas of assessment. (12)
3. Discuss strategies that can be used for teaching functional mathematics to a student with Intellectual Disability. (12)
4. Define autism spectrum disorders (ASD). Describe any one disorder under the autism spectrum. (12)
5. Briefly describe the instructional approaches suitable for teaching children with ADHD. (12)

Section B

Answer in brief (any four)

6 x 4 = 24

6. Explain the causative factors for Neuro-developmental disabilities (6)
7. What are the different types of Learning Disability? (6)
8. Briefly describe the importance of teaching Independent Living skills to students with Intellectual Disabilities. (6)
9. Describe appropriate visual strategies to be used for a 6 year old child with autism (6)
10. Describe in brief any 2 environmental adaptations needed by a child with ADHD with examples. (6)
11. What is an assistive device? Describe assistive devices suitable for children with Intellectual disability. (6)

[वेळ: २ तास]

सूचना: दोन्ही विभाग अनिवार्य आहेत.

विभाग - अ

सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही ३)

- १) न्युरोडेव्हलपमेंटल दिव्यांगता काय आहे? न्युरोडेव्हलपमेंटल दिव्यांगतेचे प्रकार त्यांच्या वैशिष्ट्यासह लिहा. ३६
- २) शिकण्याची अक्षमतेची व्याख्या द्या. मूल्यांकनाच्या वेगवेगळ्या क्षेत्रांचे वर्णन करा. १२
- ३) बौद्धिक दिव्यांगता असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी कार्यात्मक गणित शिकविण्यासाठी वापरात येणाऱ्या योजनांची चर्चा करा. १२
- ४) ऑटीझम स्पेक्ट्रम डिसऑर्डर (ASD)ची व्याख्या द्या. ऑटीझम स्पेक्ट्रम मध्ये येणाऱ्या कोणत्याही एका डिसऑर्डरचे वर्णन करा. १२
- ५) ADHD मुलांना शिकविण्याचा सुयोग्य निर्देशित दृष्टीकोन. १२

विभाग - ब

संक्षिप्तपणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

- ६) न्युरोडेव्हलपमेंटल दिव्यांगतेच्या कारणीभूत घटकांचे स्पष्टीकरण द्या. ६
- ७) शिकण्याच्या अक्षमतेचे (LD)वेगवेगळे प्रकार लिहा. ६
- ८) बौद्धिक दिव्यांगता असलेल्या विद्यार्थ्यांना स्वतंत्र जीवन कौशल्ये (Independent living Skill) शिकविण्याचे महत्त्व विषद करा. ६
- ९) ऑटीझम असलेल्या ६ वर्षांच्यामुलांसाठी सुयोग्य दर्शनिक योजनेचे (Visual Strategies) वर्णन करा. ६
- १०) ADHD मुलांसाठी आवश्यक कोणत्याही दोन वातावरणीय अनुकूलनाचे उदाहरणासहित वर्णन करा. ६
- ११) सहाय्यक साधने म्हणजे काय? बौद्धिक दिव्यांगता असलेल्या मुलांसाठी सुयोग्य अशा सहाय्यक साधनांचे वर्णन करा. ६

[समय : २ घंटे]

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: दोनों विभाग अनिवार्य है।

- अ) विस्तार में लिखे। (कोई भी तीन) (३६)
- १) न्युरोडेव्हलपमेंट दिव्यंगता क्या है? न्युरोडेव्हलपमेंट दिव्यंगताके प्रकार और वैशिष्ट्ये के साथ स्पष्टीकरण लिखे। (१२)
- २) 'शिकणेकी अक्षमता' व्याख्या दो। मुल्यांकनमे विभिन्न क्षेत्र का वर्णन करे। (१२)
- ३) बौद्धिक दिव्यांगभ्रस्थ विद्यार्थीयोके लिए कार्यात्मक गणित पढाने में उपयोगी योजनाओंकी चर्चा करे। (१२)
- ४) 'ऑटिज़म स्प्रेक्टम डिसऑर्डर' (ASD) की व्याख्या दो। ASD में आनेवाले कोई भी एक 'डिसऑर्डर' का वर्णन करे। (१२)
- ५) ADHD बच्चों को पढानेमें सुयोग्य निर्देशित दृष्टिकोन। (१२)
- ब) संक्षिप्त में लिखे (कोई भी चार) (६X४) (२४)
- ६) न्युरोडेव्हलपमेंटल दिव्यंगता को कारणीभूत होनेवाले मुद्दोंका स्पष्टीकरण दे। (०६)
- ७) शिकणेकी अक्षमता (LD) के विविध प्रकार लिखो। (०६)
- ८) बौद्धिक दिव्यंगता ग्रसित (Independent Living Skills) विद्यार्थीयो को सिखाने का महत्त्व विषद करे। (०६)
- ९) ऑटिज़म ग्रसित ६ साल के बच्चों के लिये सुयोग्य दर्शनिक (Visual Strategies) योजनाओंका वर्णन करे। (०६)
- १०) ADHD बच्चों लिये आवश्यक कोई भी २ वातावरणिय अनुकुलनीय घटक सोदाहरण स्पष्ट करे। (०६)
- ११) सहाय्यक साधन किसे कहते है? बौद्धिक ग्रसित बच्चों के लिए सुयोग्य सहाय्यक साधनोंका वर्णन करे। (०६)

Sem I Repeaters
C12 HI

(Marks -60)

Time 2 ½ hours

Please check whether you have got the right question paper

N.B: Both the sections are compulsory

A. Answer in details (Any 3)

12X3=36 Marks

1. What are the indicators of hearing loss among school going children, a teacher should be aware of?
2. Describe auditory milestones seen in typical children from 0-2 years.
3. Write an essay on structure of a language with suitable examples.
4. How will you assess the articulation of children with hearing impairment?
5. Which environmental factors decide overall educational performance of children with hearing impairment?

B. Answer in short (Any 4)

6X4=24 Marks

6. Differentiate between Congenital and acquired hearing loss.
7. What do you understand by the terms 'dBHL' and 'dBSPL'.
8. What is the importance of parental participation in development of language in children with hearing impairment?
9. Write a short note on: - Passive articulators.
10. What is the scope of educational assessment?
11. What are suprasegmental aspects of speech?

[वेळ: २ ½ तास]

[एकुण गुण: ६०]

Please check whether you have got the right question paper.

सुचना: दोन्ही विभाग अनिवार्य आहेत.

प्र.अ. सविस्तर उत्तरे लिहा.(कोणतेही तीन)

१२ x ३ = ३६

- १) शाळकरू विद्यार्थ्यांमध्ये दिसून येणाऱ्या श्रवण दोषाची कोणती लक्षणे शिक्षकांना माहित असली पाहिजेत ?
- २) ० ते २ वर्षांच्या बालकांमध्ये दिसून येणारे श्रवण विकासाचे टप्पे (Auditory Milestones) कोणते ?
- ३) भाषेची रचना (Structure of Language) ह्यावर उदाहरणासहित निबंध लिहा.
- ४) श्रवणदोषबाधित मुलांच्या वाचा उच्चारणाचे मूल्यांकन तुम्ही कसे कराल ?
- ५) श्रवणदोषबाधित मुलांच्या शैक्षणिक कामगिरीवर प्रभाव टाकणाऱ्या वातावरणीय घटकांचे वर्णन करा.

प्र.ब. संक्षिप्त उत्तरे लिहा.(कोणतेही चार)

६ x ४ = २४

- ६) जन्मजात श्रवण दोष व जन्मानंतर झालेला श्रवण दोष ह्यातील फरक स्पष्ट करा.
- ७) DBHL व DBSPL ह्या संकल्पना स्पष्ट करा.
- ८) श्रवणदोषबाधित मुलांच्या भाषेच्या विकासात पालकांच्या सहभागाची का आवश्यकता असते ?
- ९) 'अचल उच्चारक' (passive activators) ह्यांवर टिप लिहा.
- १०) शैक्षणिक मूल्यांकनाचा वाव (scope) ह्यावर टिप लिहा.
- ११) वाचेचे पराखंडकीय घटक कोणते ?

[समय: २ ½ घंटे]

[कुल अंक : ६०]

Please check whether you have got the right question paper.

सुचना: दोनों विभाग अनिवार्य है।

प्र.अ. विस्तार में उत्तर लिखे.(कोई तीन)

१२ x ३ = ३६

- १) पाठशाला में पढनेवाले बच्चों में श्रवण दोष के कौनसे लक्षणों की जानकारी शिक्षकों को होनी चाहिए?
- २) 0 ते २ वर्ष के बालकों में पाए जानेवाले श्रवण विकासात्मक चरण (Auditory Milestones) कौनसे हैं?
- ३) भाषा की रचना (Structure of Language) इसपर सोदाहरण निबंध लिखिए।
- ४) श्रवणदोषबाधित बच्चों के वाचा उच्चारण का मुल्यांकन आप कैसे करोगे ?
- ५) श्रवणदोषबाधित बच्चों के शैक्षणिक विकासपर प्रभाव डालनेवाले वातावरणीय घटकों का वर्णन करे।

प्र.ब. संक्षिप्त में उत्तरे लिखे.(कोई भी चार)

६ x ४ = २४

- ६) जन्मजात श्रवणदोष और जन्म के बाद आया हुआ श्रवणदोष इसकी तफावत स्पष्ट करे।
- ७) DBHL और DBSPL यह सकल्पना स्पष्ट करे.
- ८) श्रवणदोषबाधित बच्चों के भाषा विकास में अभिभावक के सहभाग की क्यों आवश्यकता है ?
- ९) 'अचल उच्चारक' (passive articulators) इसपर टिप्पणी लिखिए।
- १०) शैक्षणिक मुल्यांकन की व्याप्ती (scope) इसपर टिप्पणी करे।
- ११) वाचाओंके पराखंडकीय (suprasegmental) घटक क्या है ?

Sem I Repeaters C12 LD

Hours-2 ½

Total marks 60

N.B.: Both sections are compulsory

- A) Answer in detail (any three)** 36
1. Define learning disability. Discuss about the history of learning disability. 12
 2. Discuss about specific learning disability in Writing with the help of its characteristics. 12
 3. Explain in detail about any one of the standardized tool used in the assessment of learning disability. 12
 4. Discuss about the perceptual domains of assessment for learning disability. 12
 5. What will be the areas covered under reading for assessing a 10 year old child? 12
- B) Answer in brief (any four)** 24
6. Discuss about the characteristics of a person with learning disability in adulthood. 6
 7. Discuss about the manifestations in a child with specific learning disability in reading along with the types of errors in reading. 6
 8. Discuss about the social-emotional domain of assessment for children with learning disability. 6
 9. Explain in detail about observation schedules as a type of assessment for learning disability. 6
 10. Discuss about spelling used as an area of assessment for curricular area. 6
 11. Discuss about rating scales as a type of assessment. 6

63312

F842762B98A387AAF6C4EFA72DB5B63F

Lib Copy

Marks : 60

(2.30 Hours)

NB : (1) Figures to the right indicate full marks

Answer in detail (any three)

- 1. Discuss the concept of development. Elaborate on different stages of development. 12
- 2. Discuss Bandura's theory of development in detail. 12
- 3. Discuss the role of play in enhancing development 12
- 4. Discuss the influence of the socio cultural environment on the growing child. 12
- 5. Discuss concept of formation of identity and self-concept in adulthood and factors influencing career choices . 12

Answer in short (any four)

- 6. Physical domain of development 06
- 7. Piaget's cognitive theory 06
- 8. Language milestones in early childhood 06
- 9. Discuss gender and its influence on development in short 06
- 10. Life skills and independent living in adulthood 06
- 11. Discuss controversy of Nature vs Nurture 06

मराठी रूपांतर

(२.३० तास)

गुण : ६०

विस्तारीत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन)

१. विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा. विकासाच्या विभिन्न अवस्थेवर सविस्तर लिहा. १२
२. बांडुरा (Bandura's) च्या विकास उत्पत्तीवर सविस्तर परामर्श करा. १२
३. विकास वृद्धी मध्ये खेळाचे महत्त्व स्पष्ट करा. १२
४. वाढत्या वयातील मुलांच्या सामाजिक, सांस्कृतिक प्रभावाची चर्चा करा. १२
५. वाढत्या वयातील ओळख निर्माण, स्व-संकल्पना आणि निवडीला प्रभावित घटक यावर चर्चा करा. १२

थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

६. विकासाचे शारिरिक क्षेत्र ०६
७. पियाजे (Piaget's) ज्ञानात्मक उत्पत्ती ०६
८. पूर्व बाल्यावस्थेत भाषेची स्थिती ०६
९. लिंग आणि त्याचा विकासावर होणारा प्रभाव थोडक्यात लिहा. ०६
१०. वयस्क अवस्थेतील जीवनशैली आणि निर्भय जीवन ०६
११. प्रकृती आणि संवर्धन. ०६

हिंदी अनुवाद

(२.३० घंटे)

अंक: ६०

विस्तार में लिखिए (कोई भी तीन)

१. विकास की संकल्पना स्पष्ट कीजिए। विकास की विभिन्न अवस्थायें सविस्तर लिखिए। १२
२. बांडुरा (Bandura's) की विकास की उपपत्ति विस्तार से समझाइए। १२
३. विकास वृद्धि में खेल की भूमिका स्पष्ट कीजिए। १२
४. बढ़ते बच्चे पर सामाजिक-सांस्कृतिक प्रभाव की चर्चा कीजिए। १२
५. प्रौढ़ावस्था में पहचान के निर्माण और स्व-संकल्पना की संकल्पना और उनके घटकों का व्यवसाय निवड पर प्रभाव। १२

संक्षिप्त में लिखिए (कोई भी चार)

६. विकास का शारीरिक क्षेत्र, ०६
७. पियाजे की ज्ञानात्मक उपपत्ति, ०६
८. पूर्व बाल्यावस्था में भाषा स्थिति, ०६
९. लिंग और विकास पर इसका प्रभाव (संक्षिप्त में), ०६
१०. प्रौढ़ावस्था में जीवन कौशल और आत्मनिर्भर जीवन, ०६
११. प्रकृति ब्रह्मण, ०६